

Мирослава Чорна

ЦІКАВА ГРАМАТИКА ДЛЯ ДОПИТЛИВОГО ГНАТИКА

Посібник для поглибленого вивчення
української мови

4 клас

У двох частинах

Частина 2

Тернопіль
Навчальна книга – Богдан

УДК 811.161.2(075.2)

ББК 81.2 Укр я71

Ч-75

Рецензенти:

доктор філологічних наук, професор Львівського
національного університету ім. Івана Франка

Сербенська О.А.

кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови
Львівського національного університету ім. Івана Франка

Терлак З.М.

вчитель-методист СШ № 100 м. Львова

Кузьмич Г.Г.

вчитель-методист школи-садка № 94 м. Львова

Філь Н.П.

Художник — Грабар Д.І.

Чорна М.М.

Ч-75 Цікава граматики для допитливого Гнатика : посібник для поглибленого вивчення української мови : 4 кл. : у 2-х ч. Ч. 2 / М.М. Чорна. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2013. — 248 с. + 20 с. вкл. : іл.

ISBN 978-966-10-7076-8

Даний посібник містить навчальний матеріал з української мови для загальноосвітніх шкіл відповідно до навчальної програми МОНмолодь-спорту України та Державного стандарту початкової освіти.

Матеріал видання взято із творів класичної та сучасної української поезії. Завдання сприятимуть формуванню національно-мовної особистості, яка характеризуватиметься інтелектом, мовленнєвою культурою і пам'яттю, емоційно-естетичним сприйняттям мови. Працюючи за цим посібником, учень стане самостійним творчим здобувачем знань, пізнаватиме тонкощі рідної мови, емоційно сприйматиме красу й силу рідного слова.

Посібник призначений для колективної чи індивідуальної роботи в класі, вдома, для факультативних занять з поглибленого вивчення української мови. Вміщений тут матеріал може зацікавити учнів середніх класів, де вивчаються мовознавчі розділи: лексика, фразеологія, морфологія. Він стане у пригоді і тим, хто прагне глибше осмислити духовний скарб рідної культури, оскільки пропонує пізнати етимологію рідного слова.

УДК811.151.2(075.2)

ББК 81.2 Укр я71

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора та видавництва.*

ISBN 978-966-10-7076-8

© Чорна М.М., 2012

© Навчальна книга — Богдан, 2013

Розділ III
ЗАЙМЕННИК У МОВІ ЗАМІСТЬ ІМЕННИКА...

ЗАВДАННЯ 1

1^о. Прочитай вірш.

Січень-сікач
ой багато насік.
Насік з морозу гілок
та запряг снігура у візок,
та привіз до Вітра-брата,
поскладав у холодній хаті.
До весни іще довго жити,
буде чим у печі топити.

Микола Воробйов

- 2^о. Спиши 2-е речення. Дай йому характеристику.
- 3^о. Склади спонукальне й питальне речення до змісту цього вірша.
- 4^а. Яке мовне явище ти спостерігаєш у словах *січень*, *сікач*, *насік*?
- 5^о. Утвори прикметники від слів *гілки*, *візок*, *снігур*, *брат*, *вітер*, *хата*.
- 6^о. Пошир останнє речення прикметниками.
- 7^о. Добери антоніми до слів *холодна*, *запрягати*, *приводити*, *накладати*.

ЗАВДАННЯ 2

1^о. Прочитай уважно вірш.

— Січню, Січню, не січи:
печуть мати калачі.
Зупинись,
подивись у віконце:
калачі у печі,
наче сонце!

— Калачі давно вже бачу! —
Січень нам відповіда. —
Маю вдачу не ледачу,
і швидка моя хода.
Більше снігу намету,
потім снідати прийду.

Петро Сингаївський

- 2^а. Поміркуй, чому поет написав, що у січня *вдача не ледача, швидка хода*.
- 3^о. Пошир прикметниками останнє речення. Запиши його.
- 4^о. Добери прикметники до слів *калачі*, *хода*, *вдача*, *піч*, *січень*.

- 5°. Провідміній в однині словосполучення *ледача вдача*.
- 6°. Запиши слова, які не переносяться з рядка в рядок.
- 7^. Відгадай загадку. Запиши її, виправивши помилки.
 ◆ Любе кришу і карнис, розте нависні — тільки в нис.
- 8*. Вислови міркування щодо походження слова-відгадки.

ЦЕ ТРЕБА ЗНАТИ

Слово **калач** походить від древнього кореня **коло**. Від нього утворилися слова **кільце, колесо, колобок** і навіть **ковбаса** (бо виготовляли її кружальцями).

ЗАВДАННЯ 3

- 1°. Прочитай вірш. Придумай заголовок до нього.

Там на гордїй горі
 сніг горів од снігурів.
 Сніг горів од снігурів —
 лиш весною догорів.
 Лиш весною догорів —
 вивів повінь до дворів.

Михайло Левицький

- 2°. Спиши 1-е речення. Побудуй схему зв'язку слів у реченні. Проаналізуй його за будовою, метою висловлювання.
- 3°. Запиши ознаки до назв предметів, понять, явищ: *повінь, снігур, гора, весна*.
- 4*. Склади загадку про снігурів, використовуючи зміст вірша.

ЗАВДАННЯ 4

- 1°. Прочитай вірш.

Пильно стежить місяць Лютий,
 чи ставок у лід закутий,
 щоб дзвенів, мов скрипка.

Сяють в інеї дерева,
 і, неначе кришталева,
 сяє кожна шибка.

— Я заграю вам на лютні
про весняні дні майбутні,
зачекайте трішки.

Я, хоч лютий, — не лютую,
а для Весноньки готую
з кристалю доріжки.

Петро Сингаївський

- 2°. Придумай заголовок до вірша (бажано з прикметником).
- 3°. Проаналізуй речення за метою висловлювання.
Для Весноньки готую доріжки з кристалю.
- 4°. У формі якого відмінка вжиті словосполучення *про весняні дні майбутні, доріжки з кристалю*?
- 5°. Заміни словосполучення *доріжки з кристалю* на словосполучення *прикметник + іменник*.
- 6°. Знайди слова у тексті вірша, де звуків більше, ніж букв; звуків менше, ніж букв.
- 7°. Утвори форми родового, давального та орудного відмінків однини і множини іменників *іній, місяць, лід, люття* та прикметників *майбутні, кристалева*.
- 8°. Перенеси з рядка в рядок слова *готую, лютую, заграю, сяє, сяють, інеї, місяць*.

ЦЕ ТРЕБА ЗНАТИ

Слово **іній** походить від прадавньої основи **іні**, яка означала — **блискуча; та, що з льодом**.

ЗАВДАННЯ 5

- 1°. Уважно прочитай вірш. Придумай заголовок.

Снігу, снігу сиплеться довкола,
і садів травнева білизна.
Тільки плаче на морозі гола
під холодним вітром бузина.
Тільки діти витягли санчата
і, б'ючи підборами об сніг,
мчать, веселі, весну зустрічати,
розсипаючи щасливий сміх.

Василь Симоненко

- 2[▲]. Поміркуй, чому поет вживає словосполучення *травнева білизна*.
- 3^{*}. Подумай над словами *білизна, підборами*. Що цікавенького ти можеш придумати?
- 4[○]. Запам'ятай.
Підбор — дерев'яна, шкіряна набійка на підошві взуття.
- 5^{*}. Попрацюй над 3-ім реченням, запиши його. Склади граматичне завдання з тем «Речення», «Частини мови».
- 6[●]. Визнач будову слів *травнева, щасливий, довкола, холодним, підборами, весело, веселі*.
- 7[●]. Проаналізуй слова як частини мови у словосполученнях *під холодним вітром, щасливий сміх*.
- 8[●]. Добери синоніми до слів *плаче, витягли, сиплеться, мчати*.
- 9[●]. Утвори форми родового, орудного відмінків однини і множини слів *травнева, щасливий, веселі, гола*.
- 10[▲]. Розгадай ребуси і відгадай загадку. Добери антоніми до прикметників.

- ◆ Її прикраси і вбрання:
старе відро, вугілля і мітла.
А ще — морквина замість носа
і на голівці трохи проса.
Сама ж пухнаста і м'яка,
недовговічна й мовчазна.

- 11[▲]. Розшифруй прислів'я.

Утвори форми родового, орудного відмінків однини і множини словосполучень *прикметник + іменник*.

ЗАВДАННЯ 6

- 1°. Прочитай вірш. Придумай заголовок.

Тепло вдягнений і взутий
по дорогах ходить Лютий.
Бородища його сива
землю снігом притрусила.
Він морозить і щипає
та й до себе промовляє:

— Може, де снігів немає
і ще голая земля є?
Я іду, замету,
розмалюю вікна,
бо ще Березня нема,
і не видно Квітня.

Леонід Куліш

- 2°. Попрацюй над 1-м і 2-м реченнями. Побудуй схеми зв'язку слів у реченнях. Проаналізуй речення за будовою, метою висловлювання.
- 3°. Попрацюй над останнім реченням. Пошир його другорядними членами.
- 4°. Визнач будову слів *вдягнений, взутий, бородища, лютий, гола*.
- 5°. Утвори прикметники від слів *тепло, квітень, березень, дорога*.
- 6°. Запиши кілька прислів'їв про місяць *лютий*.
- 7°. Перенеси з рядка в рядок слова *немає, щипає, іду, ходить, розмалюю*.
- 8°. Проаналізуй слова як частини мови у словосполученнях *гола земля, бородища сива*.

ЗАВДАННЯ 7

- 1°. Прочитай уважно вірш.

Іде Кіт через лід
чорнолапо на обід.
Коли чує він: Зима
його біла підзива:
— Ти чого йдеш через лід
і лишаєш чорний слід?

— Бо я чорний, — каже Кіт, —
то лишаю чорний слід.
Коли ж біла ти сама,
то білій тут дотемна.
І пішов Кіт через лід
чорнолапо на обід.

Стала Зимонька сумна:
за Котом ішла Весна!

Микола Вінграновський

- 2°. Спиши 1-е речення. Пошир його прикметниками.
- 3°. Випиши з вірша словосполучення *прикметник + іменник*. Утвори форми родового, орудного відмінків множини вписаних словосполучень.
- 4°. Визнач будову слів *чорнолапо, дотемна, підзива, обід, зимонька*. (Підказка: спочатку визнач, до якої частини мови належить слово.)
- 5°. Випиши слова, які належать до незмінюваних частин мови.
- 6*. Опиши Кота, який прямував на обід.
- 7°. Проаналізуй слова́ як частини мови у словосполученнях *зима біла, чорний слід*.
- 8°. Знайди слова, де звуків більше, ніж букв; звуків менше, ніж букв.
- 9▲. Пограй з товаришем у гру «Хто швидше?» За 2-3 хвилини склади нові слова з літер слова *чорнолапенко*.

Таблиця 1

ОСОБОВІ ЗАЙМЕННИКИ

ОСОБА	ОДНИНА	МНОЖИНА
1	я	ми
2	ти	ви
3	він, вона, воно	вони

ЗАВДАННЯ 8

- 1°. Прочитай вірш.

Сімейка

Був собі хлопчик — Наколінігопчик.
 На коліні — на коні ма-ми-нім.
 Був у нього братик — Нароверігнатик.
 Сам жене, сам жене — а мене?
 Була в нього бабуся — Похатікручуся.
 Треба нашій бабці роликів до капців.
 Був у нього дідусь — Пішкиобідусь.
 Ходить собі сам — такий з нього пан.
Ігор Калинець

2°. Запам'ятай.

Ровер — велосипед.

3°. Ну й сімечка! Сподіваюсь, вона тобі сподобалась. Вивчи вірш напам'ять.

4°. Спиши вірш. Підкресли особові займенники.

5*. Придумай імена татові й мамі до змісту цього вірша.

6°. Знайди слова, де звуків більше, ніж букв; звуків менше, ніж букв.

7°. Знайди у вірші прикметник, випиши його з іменником, до якого він належить. Утвори форми родового й орудного відмінків однини і множини.

8▲. Прочитай прислів'я, поясни його зміст.

▣ кийЯ буд, кийта нит, кийя кобать, кийта нис.

9▲. Розгадай зашифроване прислів'я. Знайди займенники.

ЦЕ ТРЕБА ЗНАТИ

Слово **брат** походить від грецького слова **фратор**, яке означало **близький за походженням**.

ЗАВДАННЯ 9

1°. Прочитай вірш. Придумай заголовок.

Сіра Мишка, сіра
за роботу сіла.
Шилом-хвостиком вона
чобітки пошила.
Не на продаж, а собі.

Поміряла — завеликі
чоботи шкапові,
віддала вона їх
панові Котові.

Дмитро Куровський

2°. Спиши вірш. Підкресли слова, які замінили назву особи.

- 3▲. Склади речення від імені *Мишки* (яке б могла вона говорити, даючи *Котові* чоботи шкапові). Введи займенники.
- 4*. А що ж *Кім*? Склади казку. Запиши її у формі діалогу.
- 5◦. Запам'ятай.
- Шкаповий* — пошитий з кінської шкіри.
Шкапа — слабосилий кінь.
- 6◦. Визнач рід іменника *продаж*, утвори форму родового, орудного, місцевого відмінків однини.
- 7◦. Провідміняй словосполучення *своїм хвостиком*.
- 8◦. Розбери будь-який іменник як частину мови.
- 9▲. Утвори іменники від слів *пошила, сіра, сіла, віддала*.

ЗАВДАННЯ 10

- 1◦. Прочитай уважно вірш.

Місто навпаків

У містечку Навпаків
гусінь з'їла всіх шпаків.
Із-за сонця сходить гірка.
Заховалась в мишці нірка.
Липа вітром повіває.
Пісня півника співає,
ані в казці, ні вві сні —
не почуть такі пісні!

Чудернацьке наше місто:
пекарів тут місить тісто.
Зачиняються хатками
двері з хитрими замками,
замикаються ключі
на замочок уночі.
Написав я віршик вміло,
та мене повидло з'їло.

Володимир Таран

- 2▲. Спиши текст 1-го стовпчика вірша так, щоб усе відповідало реальній дійсності.
- 3◦. Знайди у вірші слова, де звуків більше, ніж букв; звуків менше, ніж букв.
- 4▲. Знайди слова, де треба бути уважним при переносі слів.
- 5◦. Визнач будову слів *чудернацьке, містечку, віршик, замочок, хитрими, уночі*.
- 6◦. Погрупуй іменники за граматичними категоріями (рід, число).
- 7◦. Проаналізуй займенники з тексту вірша.

ЦЕ ТРЕБА ЗНАТИ

Слово **гусінь** бере свій початок від слова **вус**, яке означало **волохатий, волосяний**. Але хіба гусінь мала вуса? Такого не було. Проте кожна гусінь має волосинки, волохатість. Вус — вусениця.

Таблиця 2

ВІДМІНЮВАННЯ ЗАЙМЕННИКІВ І ОСОБИ

	ПИТАННЯ	ОДНИНА	МНОЖИНА
Н.	хто?	я	ми
Р.	кого?	мене	нас
Д.	кому?	мені	нам
З.	кого?	мене	нас
О.	ким?	мною	нами
М.	(на) кому?	(на) мені	(на) нас

Чому займенники не творять форму кличного відмінка? Поміркуй.

ЗАВДАННЯ 11

1^о. Прочитай текст вірша.

Козеня

Стриб! Гоп! Козеня
подалося навмання*
по городу, по леваді,
і ніхто не зупиня.
Ще й гукає: «Ме-ме-не
а ніхто не здожене!»

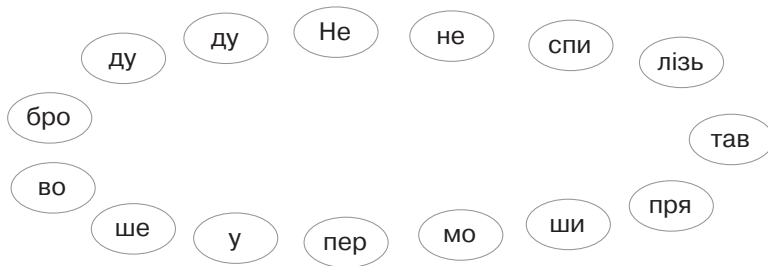
Стриб! Гоп! Коло броду
та й шубовснуло* у воду.
Хвалькувате Козеня
заволало* навмання:
«Хай хоч хтось наздожене,
порятує ме-ме-не!»

Петро Засенко

2^о. Спиши останнє речення. Виділи в ньому особовий займенник, визнач його відмінкову форму.

3^а. Спробуй провідміняти займенники *ніхто, аніхто*. Що ти помітив?

- 4[▲]. Яке мовне явище ти помітив у слові *наздожене*?
- 5[●]. Добери синоніми до слів *заволало, навмання, шубовснуло*.
- 6[▲]. Виправ помилки. Запиши одразу правильно.
Ніх-то, хто-сь, поряту-є, гука-є, аніх-то.
- 7*. Склади казочку «Хвалькувате Козеня», вживаючи особові займенники.
- 8[■]. Розгадай зашифроване прислів'я. Подумай над його змістом.

ЗАВДАННЯ 12

- 1[○]. Прочитай вірш.

Я недавно побачив Козу.
Йшла на світанку крутою горою,
несла в поле відра з водою.
Роззута, у білій свитині,
сандалі висіли на спині.
Не вірите?
Я знов вам кажу:
недавно я бачив Козу...

Микола Василенко

- 2[●]. Запиши 1-е речення. Визнач його будову.
- 3[●]. Провідміняй займенник *я*. Що ти помітив цікавого?
- 4[●]. Визнач будову слів *свитина, крутою, світанку, недавно*.
- 5[▲]. Поміркуй над словом *роззутти*. Що сталося зі звуком [в]? Адже є слово *взуття, взуватися*.
- 6[○]. Запам'ятай.

Слово *сандалі* прийшло до нас з грецької мови, означає воно *легке взуття*.

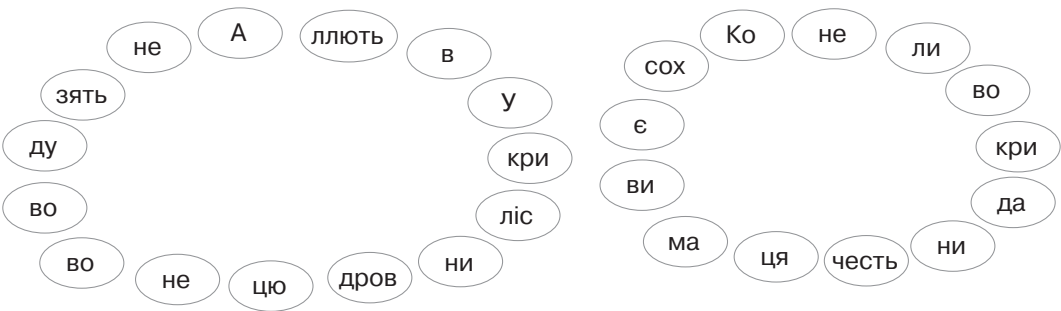
- 7°. Запиши слова вірша, де звуків більше, ніж букв.
 8°. Добери синоніми до слів *на світанку, поле, казати*.
 9*. Попрацюй учителем, визнач граматичні ознаки займенників.

Спить калина придолині, мов усповетку дитина.
 Начирвоних її гронах — зснігу голубі корони.
 Коли ж пташки прелітають, то корони опадають.

- 10^A. Прочитай і відгадай загадки.

- ◆ отХ сядитьро з юдоробо?
- ◆ йшовПри мос та в цюникри — моб!
 сяпивчеПо ан куллягі ат й шовпі.

- 11^A. Розгадай зашифровані прислів'я. Подумай над їх змістом.

ЗАВДАННЯ 13

- 1°. Прочитай уважно вірш.

От так диво-дивина!
 Виріс ріг у кабана.
 Свиня вбралася у пір'я.
 Пси порили все подвір'я.
 Галченята стали білі,
 коли в ірій* полетіли.
 А цаписько в курнику
 заспівав: «Кукуруку!»
 Горобці пурх-пурх під квочку,
 щоб сховатись в холодочку.

А ягнята, мов коти,
 геть обсіли всі плоти.
 Віл на яворі пасеться.
 Кіт у кошику несеться.
 Ще й індики на воді
 плавають, як лебеді.
 А тепер скажіть мені,
 що тут правда, а що — ні.

Анатолій Григорук

- 2*. Спробуй, не порушуючи рими, розплутати вірш.
- 3°. Спиши останнє речення, вкажи у ньому займенник. Утвори форми вписаного займенника в орудному, місцевому відмінках.
- 4°. Випиши слова, які не можна перенести.
- 5°. Випиши слова, де треба бути уважним при переносі.
- 6°. Погрупуй слова за приналежністю до частин мови (іменники, прикметники, прийменники, займенники).
- 7°. Визнач будову слів *галчєнята, цаписько, курнику, кошику, холодочку, подвір'я, дивина*.
- 8▲. Прочитай і відгадай загадку. Добери до слова-відгадки найхарактерніші ознаки.
 ◆ стоЧа сяєтьвамиу, комнируш ен сяєтьративи.
- 9▲. Розгадай зашифроване прислів'я. Подумай над його змістом. Поміркуй вголос, чому і коли так мовиться.

ЦЕ ТРЕБА ЗНАТИ

Слово **кабан** походить з тюркських мов (Азія) і означало кнур.

Слово **галка** — похідне від вигуку залякування **гала!** Порівняй: «Гиля-гиля, гусоньки, на став...».

Слово **квочка** теж звуконаслідувальне. Прислухайся уважно, як курка майстерно повідомляє про своє материнство, вона квочке.

Слово **індик** походить від слова **павич з Індії**, а слово **павич** пов'язане з латинським словом **павонікус** — різнокольоровий.

ЗАВДАННЯ 14

1°. Прочитай текст вірша.

Кіт облизується ласо:
Ґава в дзьобі держить м'ясо.
Ось поклала біля себе,
а Коту того і треба.
Подивилась Ґава вбік —
Кіт за м'ясо та й утік.
А малятам смішно стало:
Ґава ґаву упіймала!

Грицько Бойко

2^а. Поясни, як ти розумієш вираз «*Ґава ґаву упіймала*».

3°. Спиши текст вірша.

4*. Склади речення від імені Ґави із особовими займенниками.

5°. Випиши слова, де звуків більше, ніж букв; звуків менше, ніж букв.

ЦЕ ТРЕБА ЗНАТИ

Слово **м'ясо** походить від латинського слова **мембрум**, яке означало **те, що всередині після шкіри**.

ЗАВДАННЯ 15

1°. Прочитай вірш. Придумай заголовок.

В школі дзвоник дзінь-дзілінь,
а ката обсіла лінь.

Вдача ж хитра у ката —
склав він вчительці листа:
«В школу я прийти не міг,
бо надворі сніг та сніг,
замело по вікна хату, —
не пробитись за поріг.

Мушу вдома ждати часу,
поки вщухне сніговій.

Шлю привіт усьому класу.
Ваш Мурмурченко Гордій».

Хитра вдача у ката.

Але хто б відніс листа?

Взுவсь у капці*, вийшов з дому:
«Треба лист нести самому!»

Олександр Пархоменко

2°. Спиши лист *Гордія Мурмурченка*. Підкресли займенники, визнач їх відмінкові форми.

3°. Визнач будову слів *дзвоник, учительці, надворі, сніговій, усьому, капці, вдома*.

4°. Як перенести слова *вийшов, взувсь, прийти, склав, надворі?*

5°. Запам'ятай.

Слово **лінь** походить від слова **повільний**.

6°. Добери синоніми до слів *вщухне, пробитись, нести*.

7*. Спробуй відповісти Гордію Мурмурченкові, вживаючи форми особових займенників.

8^>. Відгадай загадку. Запиши її, виправивши помилки.

◆ Встали в ранці, випустили єї в щілинку, поки сило обійде, двирима назат низайде.

9. Добери до слова *сніговій* споріднені слова.

10. Випиши з тексту вірша іменники І відміни, утвори форми орудного відмінка.

ЗАВДАННЯ 16

1°. Прочитай вірш.

Лісовий чоботар

Із ліска, де граб і бук,

долітає дятла стук.

Все умілому з руки —

будуть зайцю чобітки.

А для лиски, для сестрички —

будуть з рипом черевички.

— І від мене, — йде ведмідь, —

теж замовлення візьміть.

Просить білка, просить кріт, —

закортіло всім чобіт.

Не уміє добрий дятел

тим, хто просить, відмовляти.

Поки вигляне зоря,

чути стук чоботаря.

Вадим Крищенко

2^>. Спиши останні три речення вірша. Утвори і запиши речення з особовими займенниками, перебудувавши дані (від імені кожної дійової особи).

3^>. Дай письмову відповідь на питання.

Скільки ще чобітків може виготовити дятел? Кому?

4°. Визнач будову слів *чоботаря, замовлення, черевички*.

5°. Запиши синоніми до слів *умілому*, *закортілось*, *просити*.

6▲. Як ти розумієш вираз «*все умілому з руки*»?

7▲. виправ помилки. Запиши одразу правильно.

Умі-є, виг-ляне, ве-дмідь, ведмі-дь, доліта-є, за-йцю, візьмі-ть.

8°. Зроби звуко-буквений аналіз слів *зоря*, *уміє*.

9*. Попрацюй учителем. Склади до тексту граматичне завдання.

Дятел глянув за поріх — ну, нарешті випав спіх!
Можна трішки подрімати тепле літо прегадати,
поки жінка у пичі вепікає калачі.

10▲. Прочитай і відгадай загадки.

◆ сятьВ'є, касту токломо, еляправпо ман докса.

◆ чіДві сядитьро: шевпер — кеденьгла, гевдру — кекеньпух.

11▲. Розгадай ребуси.

ЦЕ ТРЕБА ЗНАТИ

Наші предки пов'язували слова **бук**, **клен**, **в'яз**, **граб**, **дуб** з можливістю харчувати себе і тварин. Ці рослини мають їстівні плоди, які були в раціоні стародавньої людини. У граба зубці, як у граблів.

Бук — червоне дерево, ще й пов'язане з книгою, грамотою. Згадай букові дощечки — перші зошити ...

ЗАВДАННЯ 17

1°. Прочитай вірш.

По рецепту на базарі
дятел вибрав окуляри,
натягнув собі на ніс,
полетів трудитись в ліс.

У осінню хмуру пору
хитрий жук забивсь під кору.
Дятел глянув, сів на сук,
носом тук — і згинув жук.

От які-то окуляри
вибрав дятел на базарі.
Михайло Стельмах

- 2°. Спиши 1-е речення. Проаналізуй його за будовою.
- 3°. Знайди займенник. Що ти можеш розповісти про нього? Вислови своє припущення щодо його приналежності до особових займенників.
- 4*. Склади граматичні завдання до 2-го речення.
- 5▲. Виправ помилки. Запиши правильно.
Виб-рав, трудити-сь, залишив-сь.
- 6°. Добери синоніми до слів *забивсь, натягнув, глянув, трудитись*.
- 7▲. Відгадай загадку. Запиши її, виправивши помилки.
◆ Сам сядить, а нішки за вужка закладаїть.

ЦЕ ТРЕБА ЗНАТИ

Слово **рецепт** походить від латинського слова **рецептум**, яке означає **прийняте**.

Слово **базар** походить від татарського, яке означає **критий ринок**.

ЗАВДАННЯ 18

- 1°. Прочитай вірш. Вивчи його напам'ять.

Дивна ворона

— Купіть мені люстерко! — прохає ворона. —
Може, я не сіра? Може, я червона?
Може, я зелена, як листя на клені!?
Хіба не бувають ворони зелені?
— Навіщо люстерко? — дивується слон. —
Могла б подивитись на інших ворон.

Любов Пшенична

- 2°. Спиши вірш. Підкресли займенники, визнач їх граматичні ознаки.
- 3°. Зроби звуко-буквений аналіз слова *прохає*.

- 4•. Запиши слова, де звуків більше, ніж букв; звуків менше, ніж букв.
- 5•. Побрацюй з останнім реченням. Побудуй питальне, спонукальне речення до нього.
- 6*. Знайди у тексті вірша ще одну тварину, крім ворони і слона.
- 7*. Чому у тексті вірша після слова *може* є кома? Вислови свої припущення.

ЦЕ ТРЕБА ЗНАТИ

Слово **люстерко** походить від латинського слова **люстро**, що означає **освітлюю**. Слово **ілюстрація** — його родич.

Слово **слон** тюркського походження, звучало воно **ас-лан**.

Вислови свої припущення щодо походження та значення слова **слон**.

ЗАВДАННЯ 19

- 1•. Прочитай вірш. Придумай заголовок.

Горобець рибину виловив у житі
і на горобину підсадив у ситі.
Вилізла рибина високо-високо,
з ягід горобини надушила соку.
Сік отой рибина вицідила в сито
і на тому ситі попливла у жито.

Ліна Біленька

- 2*. Зміни текст, записавши його від імені дійових осіб. Запиши речення з особовими займенниками.
- 3▲. Поміркуй! Ти знаєш значення слова *горобець*. А назва дерева *горобина* йому родич? Спробуй встановити зв'язки.
- 4•. Випиши з тексту вірша слова, які не можна перенести з рядка в рядок.
- 5•. Погрупуй слова вірша за приналежністю до частин мови.
- 6▲. Знайди у тексті вірша слово, яке може утворити омонімічні форми.

7°. Прочитай і запам'ятай народні прикмети.

✘ жайроУ нибиного — ан гудов нугриб сіньо, ан зиромо кувзим.

✘ зноПІ тецві набиного — ан гудов сіньо.

Таблиця 3

ВІДМІНЮВАННЯ ЗАЙМЕННИКІВ ІІ ОСОБИ

	ПИТАННЯ	ОДНИНА	МНОЖИНА
Н.	хто?	ти	ви
Р.	кого?	тебе	вас
Д.	кому?	тобі	вам
З.	кого?	тебе	вас
О.	ким?	тобою	вами
М.	(на) кому?	(на) тобі	(на) вас

ЗАВДАННЯ 20

1°. Прочитай вірш. Придумай заголовок. Вивчи вірш напам'ять.

Василіан Мармоцильович Кіцель — дуже поважний кіт.
Чотири сардельки і шніцель сьогодні він з'їв на обід.
Замовив горнятко кави і тістечко «Заварне».
Вклонився мені: «Мур-р-мау» і в щічку лизнув мене.
А потім ми йшли до парку поволеньки, спроквола*,
і біла пухнаста хмарка за нами услід пливла.

Неоніла Стефурак

2°. Запиши речення вірша, де є займенники. Визнач їх граматичні ознаки.

3°. Визнач будову слів *Мармоцильович, заварне, тістечко, мною, горнятко, поволеньки*.

4°. Перенеси з рядка в рядок слова *услід, обід, сьогодні, шніцель, спроквола*.

5°. Запам'ятай.

Спроквола — нешвидко, надто повільно.

Кволий — це який?

Слово *горнятко* походить від слова *горн*, означає — те, що було у *горні* (печі). Його родина — *горня, горщик, ...*

- 6*. Напиши веселе оповідання «Пригоди Василіана Мармоцильовича Кіцеля».

ЗАВДАННЯ 21

- 1°. Прочитай уважно вірш.

Картає вчителька Миколу:
— Ти знову запізнився в школу!
Тобі не може мати
будильника придбати?!

— Будильник в мене є.
Та що я з ним зроблю?
Він дзвонить ще тоді,
коли я міцно сплю.

Василь Шаройко

- 2°. Спиши вірш, підкресли займенники.
3°. Визнач граматичні ознаки трьох займенників.
4°. Визнач будову слів *будильник, вчителька, школу, мати*.
5[▲]. Виправ помилки.

Сьогод-ні, прид-бати, дзвони-ть, запі-знився, запізни-вся.

- 6°. Знайди слова, де звуків більше, ніж букв; звуків менше, ніж букв.
7°. Добери синоніми до слів *картає, сьогодні, придбати*.
8°. Добери антоніми до слів *картає, сьогодні*.
9*. Напиши веселе оповідання про подібну ситуацію.
10[▲]. Прочитай і відгадай загадку, визнач граматичні ознаки особового займенника.

◆ ніВ зеб кур і зеб гін, а хісв жеморепе, ещ й ан стільпо желопо.

ЗАВДАННЯ 22

- 1°. Прочитай вірш.

Геть усе, усе на світі
переплутав хлопчик Вітя.
Каже: діти вчаться в полі,
а комбайн працює в школі.

Всіх людей стрижуть в лікарні,
а лікують в перукарні.
Ми книжки берем в аптеці,
ліки — у бібліотеці.

От який Вітьок дивак!

Ти ж бо знаєш — це не так!

Галина Малик

- 2°. Допоможи Вітькові. Правильно перепиши 2-е, 3-є та 4-е речення вірша.
- 3°. Випиши з тексту вірша займенники. Утвори форми родового, давального, орудного відмінків однини і множини.
- 4°. Визнач будову слів *всіх, яких, лікарні, дивак, хлопчик*.
- 5°. Погрупуй іменники вірша за граматичними категоріями (*рід, число*).
- 6[▲]. Знайди в тексті вірша слова, при написанні яких треба бути особливо уважним. Визнач орфограми.
- 7°. Запам'ятай.

Комбайн — комбінована збиральна машина (з англійської).

Аптека — зберігаю, відкладаю (з грецької).

Слово *бібліотека* складається з *бібліо* — книга, *тека* — сховати.

- 8°. Проаналізуй дане речення. Вкажи вид, визнач функцію кожного члена речення. Перепиши відповідно до реальної дійсності.

Діти вчаться в полі, а комбайн працює в школі.

- 9^{*}. Попрацюй учителем, визнач граматичні ознаки займенників. Склади до тексту граматичні завдання.

Дятько Дятил для Сенічки дав дупельце нивиличке, щоб могла та вхуртовину пирижить лиху годину, щоб незаподівав лиха їй земовий злюшчий вітир, бо як горличко застуде хтож висну тоді росбуде.

- 10[▲]. Прочитай прислів'я, поясни їх зміст.

▣ оД каміш тимогра ещ потрібно зів музуро.

▣ наГар надилю лябі ладі.

▣ лишЗа ан тразав білх, а ен туборо.

- 11[▲]. Пограй з товаришем у гру «Алфавіт».

22•11•16•1

6•11•23•11•18•11

3

20•21•1•3•6•11•3•19•22•23•12.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.